UNELE REFLECȚII PRIVIND INGERINȚELE AUTORIZATE DE art.9 AL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI (Libertatea de gândire, de conştiinţă şi de religie)

Aurora OLARU
CZU: 341.231.14:342.72/.73 aurora.ermurachi@gmail.com

În conformitate atât cu doctrina, cât şi cu jurisprudenţa CtEDO, libertatea religioasă este un drept fundamental pe care îl posedă orice persoană, aflându-se sub jurisdicţia statelor membre ale CEDO, acest drept conferă fiecărei persoane libertatea de a-şi alege singură credinţa, libertatea atât de a-şi schimba-o, cât şi de a refuza o oarecare credinţă în funcție de propria dorință.

Prin jurisprudenţa Curţii identificăm că Convenţia garantează nu numai libertatea de gândire, libertatea de conştiinţă şi cea de religie, ci şi posibilitatea manifestării lor exterioare. De aceea, partea a doua a primului paragraf al art. 9 dispune că dreptul la aceste libertăţi include şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerea, în mod individual sau colectiv, în public sau în sfera privată, prin cult, învăţământ, practici şi îndeplinirea riturilor. De asemenea, nu trebuie pierdută din vedere nicio altă libertate prevăzută de acelaşi text, anume aceea de a-şi schimba religia [1, p.713].

Potrivit CtEDO, atât timp cât gândirea, concepţia potrivită unei anumite religii, conştiinţa privind anumite valori personale sau sociale rămân în forul interior al individului, ele nu au cum să fie supuse unor limite din partea autorităţilor statale, totodată se admite imixtiunea statului într-o societate democratică, în care coexistă mai multe religii în sânul aceleiași populaţii, unde se poate dovedi necesar de a echilibra această libertate limitării capabile să soluţioneze problemele interconfesionale şi să asigure respectarea convingerilor fiecăruia. După cum a mai statuat CtEDO cu valoare de principiu, „caracterul fundamental al drepturilor garantate de art. 9 §1 se individualizează prin modul de formulare a dispoziţiilor privitoare la limitările lor. Spre deosebire de paragraful secund al art. 8, art. 10 şi art. 11, § 2 art. 9 nu priveşte decât libertatea de a-şi manifesta religia ori convingerile. Într-o societate democratică, una sau mai multe religii coexistă în rândurile aceleiaşi populaţii, astfel că apare necesar a însoţi această libertate de limitările de natură a concilia şi de a asigura respectul convingerilor fiecărei persoane. Astfel de restricţii pot să atingă şi pe funcţionarii publici, ei pot fi impuşi legal la anumite restricţii privind manifestarea convingerilor şi religiei, având în vedere datoria justificată legal de a păstra discreţia [2, p.365]. Prin urmare, art.9 nu poate fi invocat de un funcţionar căruia i se reproşează faptul afirmaţiei publice cu caracter politic contrar datoriei sale de a păstra discreţie fiind un comportament neutru pe care trebuie să-l deţină un reprezentant al statului.

CtEDO a recunoscut că nivelul de precizie a legislaţiei interne, care oricum nu poate prevedea toate ipotezele, depinde, în mare măsură, de conţinutul acesteia, de domeniul în care ea se aplică, precum şi de numărul şi statutul celora cărora aceasta le

este destinată, menționând că multe reglementări naţionale, din necesitatea evitării unei rigidităţi excesive şi a adaptării la schimbările situaţiilor sociale, pot utiliza, prin forţa lucrurilor, formulări mai mult sau mai puţin ambigue; interpretarea şi aplicarea unor asemenea texte depinde de practică. Aplicând aceste principii, instanţa europeană a considerat că interdicţia impusă unor condamnaţi la pedepse grele de închisoare de a asista la serviciul religios şi de a primi vizita unui preot printr-o instrucţiune comună adoptată de Ministerul de Justiţie, Procuratura Generală şi Curtea Supremă de Justiţie ale unui stat, „document intern" şi nepublicat, constituie o încălcare a dispoziţiilor art. 9 din Convenţie, deoarece o asemenea reglementare nu corespunde noţiunii de „lege", în sensul Convenţiei; ea nu are calităţile pe care aceasta le impune unei legi. Îndatorirea CtEDO consistă tocmai în a cerceta şi a stabili dacă măsurile intreprinse la nivel naţional se justifică şi dacă sunt proporţionale cu scopul urmărit.

Potrivit jurisprudenţei CEDO ingerinţa în ceea ce priveşte libertatea religioasă poate fi una legală, care într-un stat democratic este necesară pentru convieţuirea tuturor persoanelor, indiferent de rasă, cultură, religie şi opinie. Acestă ingerinţă declarată de CtEDO trebuie să fie aptă de a proteja toate interesele statului şi nu, în ultimă masură, interesele persoanei aflate sub jurisdicţia statului membru al Convenţiei. Potrivit CtEDO o religie poate aduce atingere siguranţei publice doar atunci când libertatea religioasă se află în forul exterior al persoanei, această religie fiind folosită contrar intereselor statului, al persoanelor sau a altor entităţi. Libertatea religioasă trebuie să fie exercitată, în aşa mod ca să nu aducă atingere moralei publice, cât şi sănătăţii altor persoane care prin comportamentul lor deviant, altul decât al celorlalte persoane poate aduce neplăceri persoanei pe plan moral, psihic, fizic sau chiar material. Conform jurisprudenței constante a CtEDO, această libertate fundamentală este una din bazele regimului democratic, libertate care include elementele esenţiale ale identităţii credincioşilor şi ale concepţiei lor despre viaţă. Se bucură de aplicarea ei şi persoanele „atee, agnostice, sceptice sau indiferente”. Ingerința în exercitarea drepturilor protejate de art. 9 din Convenție poate lua, printre altele, următoarele forme [3, p.16-17]:

- o sancțiune penală sau administrativă, concedierea sau refuzarea reînnoirii contractului de muncă, pentru exercitarea drepturilor în discuție (*Kokkinakis c. Greciei; Ivanova c. Bulgariei; Masaev c. Moldovei; Ebrahimian c. Franței*);
- presiuni psihologice exercitate de reprezentanții statului asupra unei persoane deosebit de vulnerabile, îndemnând-o să renunțe la convingerile sale (*Mockutė c. Lituaniei,* p.123-125);
- un obstacol fizic în calea persoanelor care își exercită drepturile în temeiul art.9, cum ar fi întreruperea, de către poliție, a unei întruniri (*Boychev și alții c. Bulgariei*);
- dizolvarea unei organizații religioase (*Martorii lui Iehova din Moscova și alții c. Rusiei, pct. 99-103; Centrul Biblic al Republicii Ciuvașia împotriva Rusiei,* pct. 52;

- neacordarea unei autorizații, a recunoașterii sau a aprobării, al cărei scop este de a facilita exercitarea acestor drepturi (*Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei; Vergos c. Greciei*);
- negarea, de către autoritățile naționale, a caracterului specific cultural al unei comunități religioase, atunci când este posibil ca aceasta să ducă la o serie de probleme și greutăți practice [*İzzettin Doğan și alții c. Turciei (MC),* pct. 95];
- adoptarea unei legi care aparent este neutră, dar are ca efect ingerința directă a statului întrun conflict intraconfesional [*Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare (Mitropolitul Inokent) și alții c. Bulgariei,* pct. 157);
- folosirea, în documente oficiale, a unor termeni peiorativi la adresa unei comunități religioase, în măsura în care este posibil ca aceasta să aibă consecințe nefavorabile asupra exercitării libertății de religie (*Leela Förderkreis e.V. și alții c. Germaniei,* pct. 84).

Atunci când apreciază dacă o ingerință este proporțională sau nu, Curtea recunoaște statelor părți la Convenție o anumită marjă de apreciere pentru a evalua existența și întinderea necesității acesteia, cu rolul, în esență, subsidiar al mecanismului Convenției [3, p.19].

În concluzie, în contextul celor ce precedă, considerăm că, potrivit jurisprudenţei, libertatea religioasă are un aspect pozitiv şi unul negativ, aspectul negativ se exprimă prin obligaţia statelor de a nu aduce atingere acestor libertăţi, iar obligaţia pozitivă statelor poate include: obligaţia de a asigura persoanelor deţinute posibilitatea de a-şi practica îndatoririle religioase şi de a intra în contact cu un reprezentat al religiei respective; obligaţia de a asigura deţinuţilor hrană corespunzătoare preceptelor religiei căreia aparţin. Deci libertatea religioasă potrivit CEDO şi jurisprudenţei CtEDO este protejată, indiferent de cultul sau religia persoanei, indiferent cum îşi exercită persoana cultul său, persoana având dreptul de a-şi manifesta libertatea sa religioasă sau convingerea atât în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin cult, învăţământ, practici şi îndeplinirea ritualurilor. Unica excepţie fiind paragraful 2 art.9 al Convenţiei, şi anume, libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranţa publică, protecţia ordinii, a sănătăţii, a moralei publice, a drepturilor şi a libertăţilor altora.

Referințe:

1. BÎRSAN, Corneliu. *Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*. Ediția a II-a. București: C.H.Beck, 2010.
2. CHIRIAC, Andrei, CHARRIER, Jean-Loup. *Codul Convenţiei Europene a Drepturilor Omului*. Chișinău, Ed.: "Balacron" SRL; Paris: LexisNexis Litec, 2008. 723 p.
3. *Ghid privind art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie,* 2019. https://www.echr.coe.int/Documents/ Guide_Art_9_RON.pdf